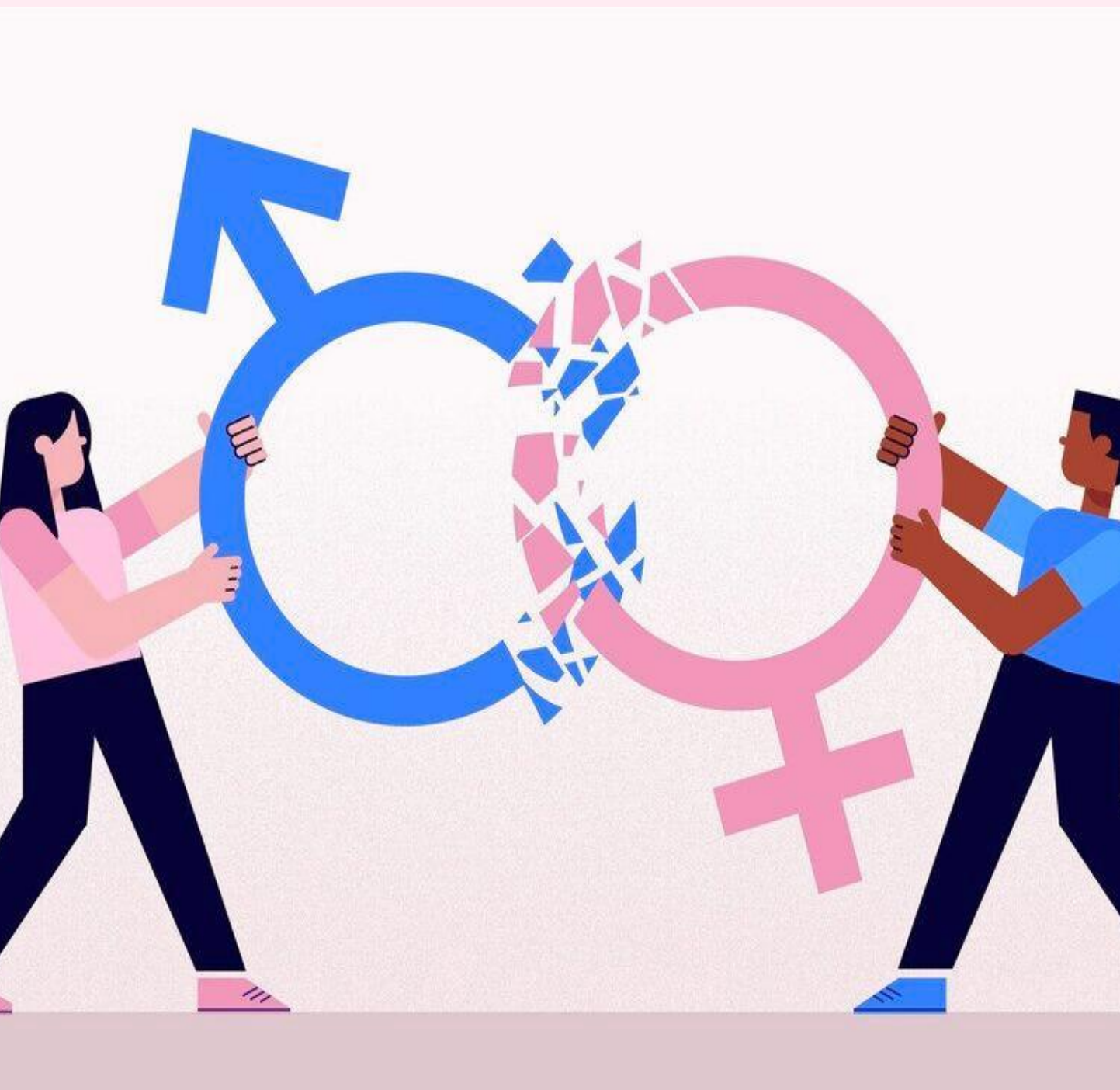

Kes kardab virisevat plikat?
Seksistlik keelekasutus
eesti meedia- ja uue meedia keeles

Elisabeth Kaukonen, prof Raili Marling

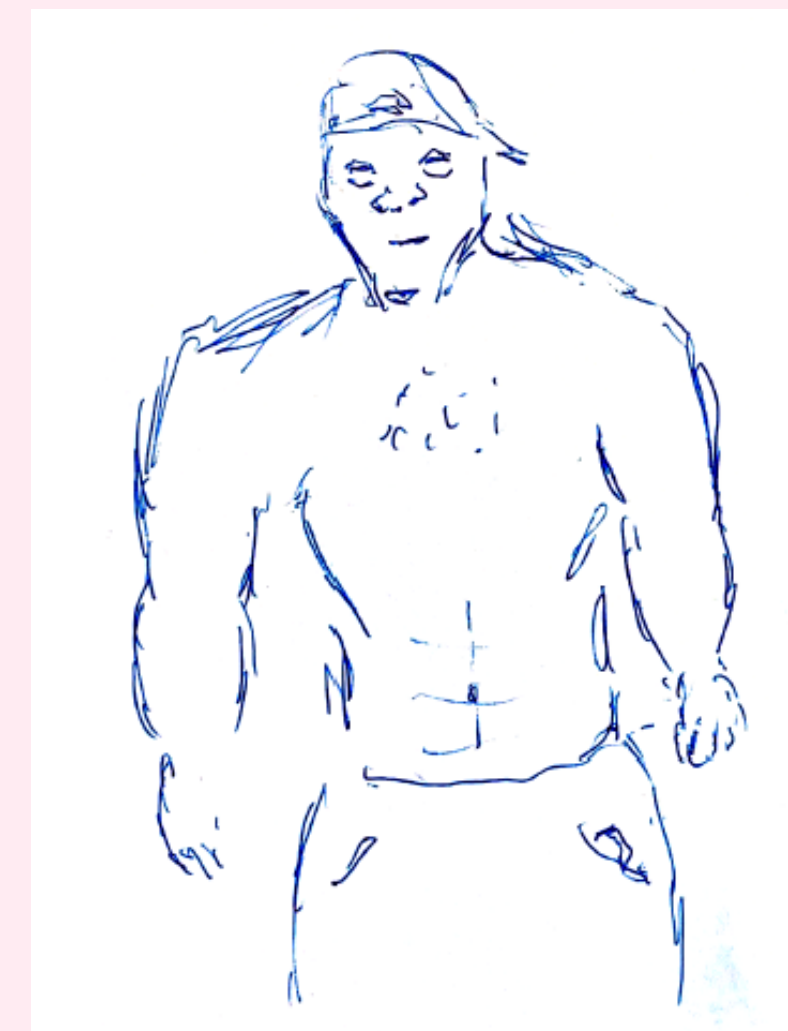
Tartu ülikool

Eesti Rakenduslingvistika Ühingu 22. kevadkonverents
25.04.25

Naiste ja meeste vahelise
ideoloogilise lõhe süvenemine –
konservatiivsemad väärtused
noorte meeste seas
(Ella Mebane et al. 2020; Burn-
Murdoch 2024);
vaenu õhutavad veebikogukonnad,
nagu manosfäär (Farrell et al. 2019)

Probleem on aktuaalne ka Eestis
(Ümarik & Tinn 2023; Lott 2024)

Fookusgrupiintervjuus osaleja
joonistus tüüpilisest *manfluencer*'ist
uuringu raportis (Kaukonen et al.
2024)

- Ka keel mängib rolli selliste hoiakute väljendamis, sest keel on üks soonormide konstrueerimise ja kinnistamise vahend (Cameron 1992; Talbot 1992; Cameron 2024).
- Keeles väljendub arusaam või käitumine, mis väljendab negatiivset või stereotüüpset suhtumist indiviidi tema soo alusel – teisisõnu, seksism (Manne 2018). Muudab soo relevantseks kontekstis, kus see on tegelikult ebaoluline (Frye 1983).
- Seksistlik keel: otsene ja kaudne (Walsh 2001; Mills 2008). Nt iroonilises kasutuses viisakusvormid ja deminutiivid naise nimetamiseks (Wolfson & Manes 1980; Jurafsky 1996; Taylor 2015), naiste infantiliseerimine keele kaudu (Holmes & Sigley 2002).
- Keele mõju diskrimineerimisel jääb sageli märkamatuks, sest keelt peetakse iseenesestmõistetavaks ja ilmselgeks, nn muutumatuks tõeks (Eckert & McConnell-Ginet 2003: 9)
- Oluline ühiskondlike arusaamade ja soostereotüüpide keele kaudu taaselustaja on meedia.

Uurimuse taust ja eesmärk

- Mõttekoda Praxis ja Tartu ülikooli uuring “Alfamehed ja lillekesed: misogüünia ja seksismi normaliseerumine Eesti meediapildis” (Kaukonen, Lott, Marling, Murumaa-Mengel, Sepper & Tinn 2024)
- Eesmärk vaadelda ühelt poolt seksismi ja misogüünia levikut sotsiaalmeedias (Lott, Murumaa-Mengel, Tinn) ning teiselt poolt meedias ja uues meedias (Kaukonen, Marling, Sepper)
- Uurimisküsimused:
 1. Kas juhtivaid nais- ja meespoliitikuid kajastatakse Eesti meediatekstides erinevalt?
 2. Kuidas väljendub soolistatus Eesti nais- ja meespoliitikuid kujutavates meediatekstides?
 3. Kuidas väljendub soolistatus, sh seksism ja misogüünia, Eesti nais- ja meespoliitikuid puudutavas kirjalikus argikeeles?
 4. Kas naispoliitikute erinev kohtlemine ilmneb konkreetsete keelendite, nagu hüüdnimed ja deminutiivide kaudu?
 5. Kas meediatekstide ja kirjaliku argikeele misogüünised diskursused on erinevad?

Materjal ja meetod

1. Eesti keele ühendkorpus 2023 (Koppel & Kallas 2022)
 - veebikorpused 2013, 2017, 2019 ja 2023;
 - konkordantsiotsing SketchEngine'iga (Kilgarri et al. 2004; 2014);
 - päringu tegime nelja poliitiku täisnimega (*Kersti Kaljulaid, Toomas Hendrik Ilves, Kaja Kallas ja Jüri Ratas*) ning hüüdnimede jms pöördumisvormidega (*Kajake, Kerstike, Jürike, Furka, Ilveseke, Kallis Kaja, Kallis Kersti, Sõjaprintsess, Viha-Kersti*);
 - täisnimede puhul nelja allkorpuse peale kokku 1558 lausenäidet (kokku 400-lause juhuvalim iga nimega, Kersti Kaljulaidi puhul kokku 358 lauset). Hüüdnimede ja deminutiivide analüüs hõlmas 673 lausenäidet (kõik esinenud kasutusjuhud, v.a *Furka*);
 - meetod korpuslingvistikal põhinev kriitiline diskursuseanalüüs (Conrad 2002; Partington et al. 2013; Baker 2014) ning feministlik diskursuseanalüüs (Walsh 2001; Lazar 2007)

Tulemused

- Täisnimede puhul moodustasid kõige suurema osa meediatekstidest pärit lausenäited (osakaalud kõikidest analüüsitud lausenäidetest Kaljulaidil 52%, Ilvesel 48%, Kallasel 44% ja Ratasel 43%).
- Materjalis leidus kõnealuste poliitikute ametialase tegevuse kohta uudiseid, pressiteateid ja arvamuslugusid, kajastati nendega tehtud intervjuusid, tsiteeriti nende ütlusi jne.
- Meediatekstides leidus ka poliitikute soostereotüüpset kujutamist.

Peaminister Jüri Ratas külastas täna Kihnu saart ja Manilaidu ning arutas kohalike inimestega väikesaarte kogukondade küsimusi (Õhtuleht, veeb 2017)

FOTOD / KUIDAS MEELDIB: president Kaljulaidil veel lühem soeng. Mõni aeg tagasi lasi president Kersti Kaljulaid lõigata enda õlgadeni juuksed lühemaks, kuid nüüd kaunistab riigipead veelgi lühem soeng (Õhtuleht, veeb 2019)

Kirglik nagu prantslane! 4 põhjust, miks Toomas Hendrik Ilves Nicolas Sarkozy'le sarnaneb. (Kroonika, veeb 2019)

Kaja Kallast on põhjust imetleda – ta on kaunis, arukas ja haritud, lisaks on ta karjääri kõrvalt leidnud aja ilmale tuua laps. (EPL, veeb 2013)

*...meie presidendi institutsiooni rüvetanud ja tõsiseltvõetavuse mõttes olematuks devalveerinud **Kersti Kaljulaid** koos oma poolvendade klanniga (rahvaalgatus.ee, veeb 2023)*

*Teiseks on **Kaja Kallas** näidanud valitsusjuhina üles fenomenaalset ükskõiksust Eesti elanike hakkamasaamise suhtes (objektiiv.ee, veeb 2023)*

*Ratase valitsus laristab. **Jüri Ratase** valitsus ei ole suutnud riigi paisumisele piiri panna ega kärpeid teha (vahurkollom.ee, veeb 2019)*

Täisnimedega ilmnes rohkem lausenäiteid ka erinevatelt veebilehtedelt, mille alla koondasime veebis ilmuvad uudisteportaalid, kodulehed, riigikogu stenogrammid jne (osakaaludega Kaljulaid 43%, Ilves 47%, Kallas 33%, Ratas 51%)

Veebilehtede materjalis leidus nii negatiivset sisu kui pehmemat kriitikat. Negatiivne hoiak on naispoliitikute suhtes otsesem.

- Kuni 5% analüüsitud materjalist moodustasid näited uuest meediast ehk blogidest, foorumipostitustest ja kommentaariumitest, kusjuures Kaja Kallase puhul leidis sellist materjali rohkem – 13% kõikidest analüüsitud lausenäidetest (vs. Kaljulaid 2%, Ratas 5%, Ilves 3%).
- Nendes näidetes esines kõige rohkem seksismi, naispoliitikute halvustamist ja eelarvamusi nende võimete kohta.
- Sellele vihjab keelekasutus: naist nimetatakse dehumaniseerivalt emaseks, kehtetuks, vaimuhaigeks, naispoliitikute kõneviisi osatatakse, nimetades seda näiteks pudrutamiseks.

Teatuid emaseid meil kah kiidetakse hommikust-õhtani ! Ülitegus Koljulaud kes mälupulga lasi sisse vehkida ! Üliarmas Noosimannuse laps pildil ! Megategus Pääminister jne-jne ?!? elagu sotsid tädi tahtis järgmiseks presidendiks ka saada aga öeldi puhka jalga. (Õhtulehe kommentaarium, veeb 2023)

*Maffia esindaja kehtetu president vaimuhaige Kersti Kaljulaid hoiab rahvast stressis.
(blogspot.com, veeb 2023)*

*Toomas Hendrik Ilves - nätsu mäluja, krahmas riigi ja tema rahva raha abil endale vara kokku.
Kersti Kaljulaid - ebasümpaatne bürokraat. (Õhtulehe kommentaarium, veeb 2019)*

*...Kaja Kallaselt ei olnudki loota muud, kui pikka demagoogilist pudrutamist kõigist teistest riikidest,
kus ta on käinud... (Vikerraadio kommentaarium, veeb 2013)*

Jüri Ratas valetas ka ju sihikindlalt ja teadlikult kogu eesti rahvale erakorralise 100 euro lisamisega pensionäridele. (Õhtulehe kommentaarium, veeb 2019)

Deminutiividega, nagu *Kajake* või *Kerstike* väljendatakse naispoliitikute suhtes negatiivset hoiakut, deminutiivi kasutus on irooniline.

Ilmneb naispoliitiku lapseks taandamist, väljenditega, nagu *plika*, *tütreke*, *preili*. Kaja Kallase puhul leidub viiteid isale.

Naisi kirjeldatakse emotsionaalsena, hüsteerilise või nutvana, kasutades väljendeid, nagu *lõugama*, *virisema*, *nutma*, *itkema*. Irooniliselt kasutatakse ka pöördumissõnu, nagu *kallis*, *kulla*, *kullakene*.

Kulla Kajake! Saa jäädkl rahvale tulevikuks meelde ainult nagu üks virisev plika... (kajakallas.ee kommentaarium, veeb 2021)

Neil kordadel kus Kerstike sõna on võtnud, on sealt pudenenud midagi absoluutselt rumalat . (kesknädal.ee kommentaarium, veeb 2017)

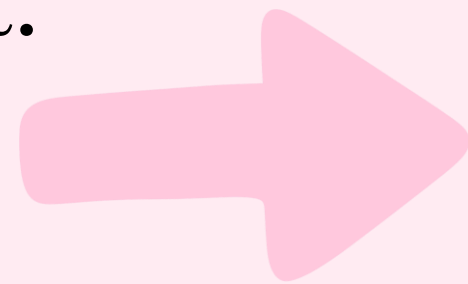
Kindel see, et indrek ei valanud preilile või. valas liiga vähe ja nüüd kajake lõugab üle terve ilma (Õhtulehe kommentaarium, veeb 2021)

aga sellel kaka-l on hea toonitada, teda on nii paljud inimesed valinud-pea tütreke meeles, enam mitte... astu tagasi. Kallis Kaja. Ei ole see sinu võimalus ega ükski järgmine. (Õhtulehe kommentaarium, veeb 2019)

Viimne seadusepakett, oli koostatud nii osavalt, et presidendi kt pidi selle välja kuulutama, vastasel korral oleks võõrtööjõud ... Tjutuu Kerstike lausa nuttis (senior.ee, veeb 2021)

Kallis Kaja. Rahune ükskord maha, võta oma boifrend ja mine tee maal oma krunt korda ja ära ussita! (Õhtulehe kommentaarium, veeb 2019)

Naispoliitikute puhul
kritiseeriti nende välimust.
Selline kriitika
ja stigmatiseerimine on
seotud soorolliootustega.

*Kes küll on Kerstikese moenõuandja Miks ta
kolab ringi...ei ole millegi muuga tegeleda tahab
vist vanamehest eemal olla ja ka Eesti Rahvast!*
(Õhtulehe kommentaarium, veeb 2019)

*Pane ennast viisakalt riidesse, ega sa seenel ei
ole. Täielik matsiplika see "pelmeenikunn".
Kaubamärk on matkasaapad. Kerstike aeg
ametid vahetada, saad ometi omale kohase ameti.*
(Õhtulehe kommentaarium, veeb 2021)

*Laibajumega Kajake eesotsas, mõmisevast
Ossikust rääkimata.* (Õhtulehe kommentaarium,
veeb 2021)

Sõjaprintsess ja Viha-Kersti

Et meil on mingi sõjaprintsess, kes käib kuskilt lääne süvariigi riitulifirmadest medaleid ja aukirju saamas selle eest, et ta plärtsub Venemaa suunas... (ERR 23.09.22)

Sõjaprintsess, mõisaproua, kõrk ja ülbe. Pole vähimatki kahtlust, ilma isa abistava käeta nii vaimuvaene tegelane säärasele kohale poleks saanud, ammugi seal püsinud (wordpress.com, veeb 2023)

unusta, et ässitajaks oli võltspresident Viha-Kersti (Kesknädala kommentaarium, veeb 2021)

Veiko Vihuri karikatuur Objektiivis

Aga meespoliitikud?

- Leidub ka iroonilisi deminutiive vaadeldud meespoliitikute kohta, nagu *Jürike*, *Furka* ja *Ilveseke*.
- Jüri Ratasega seonduvat deminutiivi kasutatakse ka kontekstides, milles viidatakse juhiametis vajalikuks peetud, st traditsiooniliselt mehelike omaduste puudumisele – seega raamistab keelekasutus ka mehi.
- Samas ei kommenteerita meespoliitikute välimust ning erinevalt naispoliitikutest ilmneb meespoliitikute puhul deminutiividega ka positiivseid näiteid. Rünnakud meespoliitikute suunas leidub pigem personaalsed kui soopõhised.

EKRE –mehed on nii külma kõhuga, et nemad ei nõtku, aga Jürike teadagi, viisakas ja järeleandlik. (Õhtulehe kommentaarium, veeb 2019)

Kahjuks on Jureka niivõrd äpu majanduses ja üldse elukorralduses, et temaga on lihtne mängida. (Kesknädal.ee kommentaarium, veeb 2021)

Naeru nabani Et Ratase Jüril on oma arvamus Jürike toimetab Edgari erakonna riismetega ja sel mehikesel pole kunagi olnud oma arvamust (Kesknädal.ee kommentaarium, veeb 2021)

Aga Ilveseke läheb sinna, kust tuli , kaugele ära , hea, et me talle Ärma valmis ehitasime ja igavesti seda ka hooldame (Delfi kommentaarium, veeb 2017)

Kokkuvõte

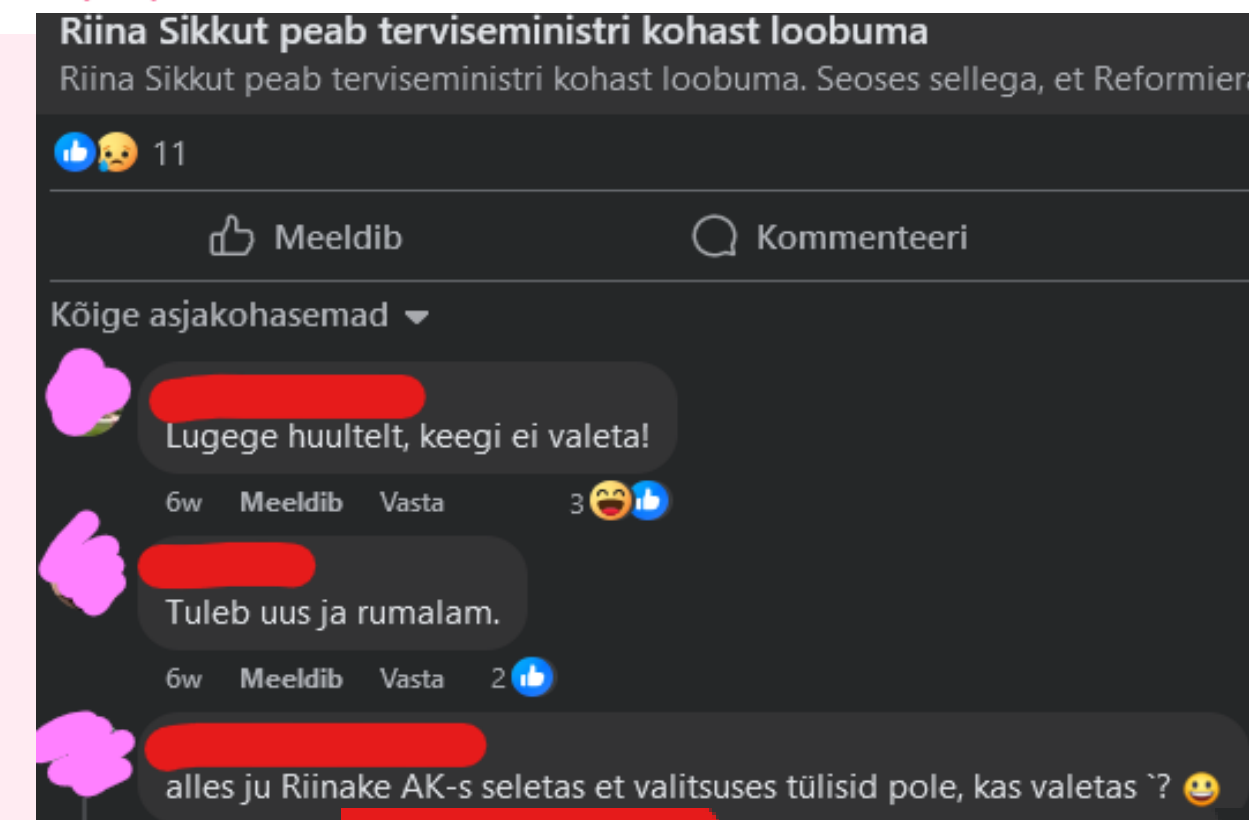
- Isikute täisnimedega võib leida peamiselt meediamaterjali, mis on sugude kujutamisel pealtnäha võrdlemisi neutraalne ega sisalda eksplitsiitset seksismi. Samas võib meedia naisi ja mehi kujutada soostereotüüpselt.
- Seksistlik ja vaenulik suhtumine naistesse peidab end teatud keelendite taha, mis ilmnevad varjatult, läbi konteksti. Nendeks keelenditeks on deminutiivid, emotsionaalse varjundiga sõnavara, iroonilised viisakusväljendid jms, mida kinnitab ka varasem teaduskirjandus.
- Naiste pisendamisel kommenteeritakse nende välimust negatiivselt, infantiliseeritakse neid, seostatakse neid lastega ja kujutatakse emotsionaalsena.
- Naiste puhul kiputakse sugu rõhutama; meespoliitiku emotsioonidele ja soole reeglina ei osutata.

Järeldused

- Ühiskonnas levib endiselt palju eelarvamusi naiste suhtes, kes töötavad nn traditsiooniliselt mehelikuks peetud ametitel (vt ka Marling et al. 2024). Neid eelarvamusi ja nendest tulenevat negatiivset hoiakut väljendab keelekasutus.
- Vaenulik sisu levib kõige rohkem uues meedias, sh kommentaariumites, ja sotsiaalmeedias. Ka sellistes allikates leviv kujundab ühiskondlikku diskursust ja keelekasutajate suhtumist, eriti kuna igapäevases meediatarbimises domineerib veebi- ja sotsiaalmeedia (vt Opermann & Kõuts-Klemm 2024).
- Soorollide kinnistamisel, mehekesksel väärtusruumil ja sugudevahelise ideoloogilise lõhe püsimisel on nii mitmeidki kahjulikke tagajärgi ühiskonna eduka toimimise jaoks (Inglehart & Norris 2003) ning see ohustab euroopalikke demokraatlikke väärtusi. Keelekasutuse rolli selles tuleb teadvustada ja märgata.

NÄDAL KOMMENTAARIUMIS | Kas sots hakkab end liigutama vaid siis kui asi transgendereid ja geisid puudutab? (25)

NÄDAL KOMMENTAARIUMIS | "Kaja Kallas on seltsimees Švonder" (31)

Buratiino nimeks ja ainult ... imeks!!

see loll naine ikka räägib!

Issand mis kole nägu...kas see on naine ??

2h Like

16

Kirjandus

- Baker, Paul. 2014. *Using corpora to analyze gender*. London: Bloomsbury
- Burn-Murdoch, John. 2024. A new global gender divide is emerging. *Financial Times*, 26.01.2024. <https://www.ft.com/content/29fd9b5c-2f35-41bf-9d4c-994db4e12998>
- Cameron, Deborah 1992. *Feminism and Linguistic Theory*. London: MacMillan Press Ltd. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-22334-3>
- Cameron, Deborah. 2024. *Language, sexism and misogyny*. London/New York: Routledge
- Conrad, Susan 2002. Corpus linguistic approaches for discourse analysis. *Annual Review of Applied Linguistics* 22, 75–95. <https://doi.org/10.1017/S0267190502000041>
- Eckert, Penelope and Sally McConnell-Ginet. 2003. *Language and Gender*. Cambridge: Cambridge University Press
- Ella Mebane, Minou, Antonio Aiello and Donata Francescato. 2020. Political Gender Gap and Social Dominance Orientation. In Dhastagir Sultan Sheriff (ed.), *Psycho-Social Aspects of Human Sexuality and Ethics*. IntechOpen. <https://doi.org/10.5772/intechopen.92222>
- Farrell, Tracie, Miriam Fernandez, Jakub Novotny & Harith Alani. 2019. Exploring Misogyny across the Manosphere in Reddit. *WebSci '19: Proceedings of the 10th ACM Conference on Web Science*, 87–96. <https://doi.org/10.1145/3292522.3326045>
- Frye, Marilyn. 1983. *The politics of reality: Essays in feminist theory*. The Crossing Press
- Holmes, Janet & Robert Sigley, R. 2002. What's a word like girl doing in a place like this? Occupational labels, sexist usages and corpus research. *New Frontiers of Corpus Research*, 247–263
- Inglehart, Ronald & Pippa Norris. Gender Equality and Cultural Change Around the World. In Ronald Inglehart and Pippa Norris (eds.), *Rising Tide. Gender Equality and Cultural Change Around the World*, 75 – 100. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511550362.005>
- Jurafsky, Daniel. 1996. Universal Tendencies in the Semantics of the Diminutive. *Language* 72(3), 533–578. <https://doi.org/10.2307/416278>
- Kaukonen, Elisabeth, Kaarel Lott, Raili Marling, Maria Murumaa-Mengel, Mari-Liis Sepper, Maarja Tinn. 2024. *Alfamehed ja lillekesed: misogüünia ja seksismi normaliseerumine Eesti meediapildis*. Tallinn: Mõttekoda Praxis. <https://www.praxis.ee/uploads/2024/12/Raport-lillekesed.pdf>
- Kilgarriff, Adam, Pavel Rychlý, Pavel Smrž & David Tugwell. 2004. The Sketch Engine. Geoffrey Williams & Sandra Vessier (eds.), *Proceedings of the 11th EURALEX International Congress*, 105–115. Lorient: Université de Bretagne Sud

Kirjandus

- Kilgarriff, Adam, Vít Baisa, Jan Bušta, Miloš Jakubíček, Vojtěch Kovář, Jan Michelfeit, Pavel Rychlý & Vít Suchomel. 2014. The Sketch Engine: Ten years on. *Lexicography* 1, 7–36. <https://doi.org/10.1007/s40607-014-0009-9>
- Koppel, Kristina & Jelena Kallas. 2022. Eesti keele ühendkorpuste sari 2013–2021: mahukaim eesti keele kogu. Margit Langemets, Maria-Maren Linkgreim & Helle Metslang (toim.), *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat*, 207–228. Tallinn: Eesti Rakenduslingvistika Ühing. <https://doi.org/10.5128/ERYa18.12>
- Manne, Kate. 2018. *Down Girl. The Logic of Misogyny*. Oxford: Oxford University Press
- Lazar, Michelle M. 2005. *Feminist critical discourse analysis: Gender, power and ideology in discourse*. London: Palgrave Macmillan.
- Lott, Kaarel. 2024. The Professionalisation Of Networked And Refracted Misogyny Among Estonian Manfluencers On Tiktok. *AoIR Selected Papers of Internet Research*. <https://doi.org/10.5210/spir.v2024io.13990>
- Marling, Raili, Mari-Liis Sepper, Elisabeth Kaukonen & Maarja Tinn. 2024. Kes ees, see mees? Soolistatud juhtimiskultuur ja selle meediakajastused Eestis. *Ariadne Lõng* 20, 65–103
- Mills, Sara. 2008. *Language and sexism*. Cambridge University Press.
- Opermann, Signe & Ragne Kõuts-Klemm. 2024. Eesti elanikkonna meediakasutuse muutumine 2005–2024. Ragne Kõuts-Klemm (toim.), *Eesti meediamaastik 2005–2024. Kogumik Peeter Vihalemma 80. sünnipäevaks*, 230–266. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Partington, Alan, Alison Duguid, Charlotte & Taylor. 2013. *Patterns and Meanings in Discourse. Theory and Practice in Corpus Assisted Discourse Studies (CADS)* (Studies in Corpus Linguistics). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Talbot, Mary. 1998. *Language and Gender. An Introduction*. Malden: Blackwell Publishers Inc.
- Taylor, Charlotte. 2015). Beyond sarcasm: The metalanguage and structures of mock politeness. *Journal of Pragmatics* 87, 127–141. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2015.08.005>
- Walsh. Claire. 2001. *Gender and discourse: Language and power in politics, the church and organisations*. London: Routledge.
- Wolfson, Nessa & Joan Manes. 1980. The compliment as a social strategy. *Research on Language and Social Interaction*, 13(3), 391–410. <http://doi.org/10.1080/08351818009370503>
- Ümarik, Meril & Maarja Tinn. 2023. ICCS 2022. aasta uuringu Eesti aruande põhisõnumid. Meril Ümarik & Maarja Tinn (toim.), *Noorte Hää! Demokraatia Kriisis: Kodanikuhariduse Väljakutsed. IEA 2022. aasta rahvusvahelise kodanikuhariduse uuringu (ICCS 2022) Eesti tulemused*, 7–14. Tallinn: Tallinna Ülikool

Aitäh!

elisabeth.kaukonen@ut.ee

raili.marling@ut.ee